TA’LIM-TARBIYA JARAYONIDA MA’RIFAT VA KITOBXONLIKNING O‘RNI

Komilov Jamoliddin Karimjonovich
Guliston davlat pedagogika institutining Yoshlar masalalari, ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektori, p.f.n. dotsent.

Istiqlolga erishganimizning dastlabki kunlaridan, to hozirga qadar davlat, jamiyat diqqat markazida bo‘lib kelayotgan masalalardan biri bu yoshlarni barkamol shaxs tarbiyasi masalasidir. Ko‘rib turganimizdek, bu borada juda katta sa’y-harakatlar, islohotlar amalga oshirilmoqda. Mustaqillikkacha bo‘lgan yillarning sarhisobini qiladigan bo‘lsak, hech bir davrda yoshlarga bunday imkoniyatlar yaratilmagan, ular uchun bunday keng yo‘l ochilmagan edi.

O‘zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov yoshlarga ishonch bildirib, shunday degan edilar: “Bizning eng katta ishonchimiz, madad-tayanchimiz - bu o‘sib kelayotgan yosh avlodimizdir. Takroran aytamanki, men o‘zimning taqdirimni ham, mamlakatimiz va mustaqilligimiz taqdiri va kelajagini ham ana shu yoshlar qiyofasida, ularning pok qalbi, erkin tafakkuri, mustahkam irodasi va dunyoqarashida ko‘raman”[1].

Darhaqiqat, har qaysi mamlakat o‘sib kelayotgan yosh avlodlari qiyofasida ertangi kunini, kelajakdagi kuch-qudratini va kerak bo‘lsa, dunyo hamjamiyatidagi o‘z o‘rnini ko‘radi. Bugun mamlakatimiz aholisining 60 foizidan ortig‘ini yoshlar tashkil etadi. Bu tom ma’noda O‘zbekiston-yoshlar mamlakati ekanligidan dalolat beradi.

Yoshlarda ma’naviy salohiyatni yuksaltirishning bir qancha omillari mavjud bo‘lib, ulardan ma’rifat va kitobxonlikning o‘rni alohida ahamiyatga ega.

Ma’rifat - kishilarning ongini, bilimini, madaniyatini oshirishga qaratilgan ta’lim-tarbiya. U tabiat, jamiyat va inson mohiyati haqidagi turli bilimlar, ma’lumotlar majmuasidir. Ma’rifat ilm-u irfon ma’nosida ham ishlatiladi. Ma’rifat tushunchasi madaniyat, ma’naviyat tushunchalari bilan bog‘liq. Ma’rifat ma’naviy qaramlikni bartaraf qiladi, insonga kuch-qudrat ato etadi. u kishilarni jaholatdan qutqaradi, buzuq ishlardan qaytaradi, yaxshi xulq va odob egasi bo‘lishga yordam beradi. Ma’rifatli kishilardan tashkil topgan jamiyat ravnaq topadi, kelajagi porloq bo‘ladi. Ma’rifatni hayotga singdirish maorif tizimi orqali amalga oshiriladi. Tasavvufda ma’rifat sufiylarning ruhiy kamolotga erishuvining asosiy bosqichlaridan biri sifatida talqin etiladi[2].

Kitobxonlik – insoniyat uchun xizmat qiladigan barcha ma’lumot va bilimlarni o‘zida mujassam etgan kitob, jurnal, gazeta va boshqa yozma turdagi OAV o‘qish va o‘rganish san’ati. Albatta, kitobxonlikni ham san’at desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Chunki, kitobxonlikni o‘ziga xos

[1] Karimov I.A. Biz kelajagimizni o’z qo’limiz bilan quramiz. 7-jild, Adolat har ishda hamrohimiz va dasturimiz bo’lsin. -T.: O‘zbekiston, 1999. -B. 246.
[2] O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 5-Tom. -T.: “O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2003. –B. 540-541.

qiyinchiliklari va mashaqqatlari bor. U mashaqqatlarni yengib o‘tgan kishigina “kitobxon” darajasiga erishadi. Kitobxonlik so‘zi ko‘p hollarda “mutolaa” so‘zi bilan ham yonma-yon keladi. Har ikkala so‘z ham umumiy ma’noda ma’lumot olish, ilm o‘rganish va bilim egallashni anglatadi.

Kitobxonlik bilan ma’rifatga erishish, ma’naviyatli bo‘lish insoniyat tarixidan va tajribasidan ma’lumki, avvaldan har bir xalq o‘zi va boshqa xalqlarning obro‘-e’tiborini, nufuzini o‘sha xalqning ma’rifati bilan, madaniyati hamda olimlarining xizmati bilan belgilagan bo‘lsa, ne ajab. Xalqlarning ma’rifati va ma’naviyati haqida so‘z ketganda, avvalo, o‘sha xalqlar yashayotgan muhitga, hayot tarziga shuningdek, ularning iymon-e’tiqodiga bo‘gliq bo‘lgan.

Darhaqiqat, ma’rifatparvarlik g‘oyalari jahondagi barcha dinlarda mavjud. Jumladan, dunyo aholisining aksariyat qismi e’tiqod qiluvchi Islom dinida ham ilm-u ma’rifatga bo‘lgan talab ustuvorlik qiladi. Ilm bilan shug‘ullanishni, uni rivojlantirish, olimlarni hurmat qilishni Rasulullo (s.a.v) juda ko‘p ta’kidlaganlar. Hadisi sharifda bu haqda quyidagi ibratomuz fikrlar bayon etilgan: “Ilm egallang! Ilm - sahroda do‘st, hayot yo‘llarida tayanch, yolg‘izlik damlarida - yo‘ldosh, baxtiyor daqiqalarda - rahbar, qayg‘uli onlarda - madadkor, odamlar orasida zeb-u ziynat, dushmanlarga qarshi kurashda – quroldir”.

Ilm talab qilish va unga xolis amal qilishga undaydigan Islom dini inson kamolotini yuksak bo‘lishga targ‘ib etadi. Bu esa o‘z navbatida o‘sib kelayotgan yosh avlodni yuksak ma’naviyatli bo‘lishiga xizmat qiladi.

Navqiron avlod davr ruhida ma’naviy kamol topib, buyuk ajdodlarimiz barhayot merosidan oziqlanib, zamonaviy bilimlarni egallab, ularni ong-u shuuriga singdirib bormas ekan, bizning o‘z oldimizga qo‘ygan ulug‘vor maqsadlarimizga erishishimiz qiyin. Mana shu bois ham yoshlar tarbiyasi, ularni barkamol insonlar etib shakllantirish, voyaga yetkazish masalasi har doim davlatimiz oldidagi birinchi darajali vazifalardan bo‘lib kelgan.

Haqiqatdan, yoshlar mamlakat ertasining davomchilari sifatida yaxshi tarbiya ko‘rgan bo‘lishlari, har tomonlama chuqur bilim va ko‘nikmaga ega, atrofda bo‘layotgan voqea-hodisalarga mustaqil va to‘g‘ri baho bera oladigan qilib tarbiyalash hayotiy zaruriyatimizdir.

Buning uchun esa ta’lim-tarbiya tizimini muntazam takomillashtirib, milliy modelning hayotiyligini, uning milliy g‘oya tamoyillari bilan uzviy aloqadorlikda rivojlantirishni ta’minlay olishimiz zarur. Ana shundagina biz kutilgan natijalarga erisha olamiz.